

SZABÓ ZOLTÁN

Gondolatok az alkalmazott stilisztikáról

1. A tudományművelők számára köztudott, hogy egy tudomány fejlettségét többek között az is bizonyítja, fejlődési távlatát az is jelzi, hogy kutatásterülete mennyire tág, hogy alkalmazásterületei hogyan gyarapodnak, és mindezzel összefüggésben módszerei hogyan differenciálódnak. Köztudott továbbá az is, hogy az alkalmazás nemcsak a szóban forgó tudománytól már felfedett, már általánosult törvényszerűségek és fogalmak, kategóriák, ismeretek hasznosítását jelenti, hanem az újabb és újabb alkalmazók újabb és újabb igényeinek kielégítését is. Eszerint nem valamelyik tudomány már kialakított tárgyán, meglevő elméletén múlik, hogy mire használják, hanem az alkalmazók szándékain, igényein. Mindebből következik, hogy az alkalmazás nemcsak tágítja a vizsgálatok körét, hanem egyúttal meg is újíthatja, gazdagíthatja a szóban forgó tudomány tárgy- és feladatköréről addig vallott felfogásokat, valamint módszereit és az alapul szolgáló elméleteket.

Minderre jó példa a II. világháborúban kialakult, elsősorban matematikai, de a nyelvészethez is kötődő információelmélet. A haditechnika megkövetelte, igényelte annak kidolgozását, kiszámítását, hogy hogyan lehet minél kisebb kábelfelületen minél nagyobb információ-mennyiséget továbbítani. Ez az új igény új feladatok megoldására kényszerítette többek között a nyelvészetet is, és így nagymértékben bővült a nyelvtudomány, az alkalmazott nyelvészet vizsgálati köre.

Bevezetőként még azt szeretném előrejelezni, hogy az alkalmazás tartalma, jellege szerint kétféle lehet: 1) elméleti irányultságú, ilyen például a stilisztika lényegének és alapkategóriáinak, mindenekelőtt a stílusnak a tisztázása, jobb megvilágítása a szöveg-tan segítségével, 2) gyakorlati irányultságú, ilyen például a reklámszövegek hatásának fokozása a stilisztika segítségével (mindez analógiája annak, amit Petőfi (1996a, 217–218) a szemiotikai textológia alkalmazásával kapcsolatban kifejtett).

2. A fentebbi elvek alapján taglaljuk majd az alkalmazott stilisztika lényegét. ennek tárgyalásában kényszerűségből elhanyagolhatónak tartjuk azt a különben sokat vitatott kérdést, hogy a stilisztika a nyelvtudomány ága vagy pedig társtudománya, illetőleg hogy az alkalmazott stilisztika az alkalmazott nyelvészet része vagy társtudománya. Itt most mindkét felfogás egyaránt kiindulópont lehet. Ehhez hasonlóan magának a stilisztikának és alapkategóriájának, a stílusnak a sokféle értelmezése ugyancsak érthető kényszerűségből szintén elhanyagolható kérdés.

A stilisztikának eddig kialakult sok és sokféle alkalmazásáról tudunk, széles tehát alkalmazásának a köre: 1) nyelvművelés, beszédtechnika, színpadi beszéd, nyelvi érintkezés, nyelvi kölcsönhatás, 2) oktatás, nyelvdidaktika, tantárgypedagógia (anya-

nyelvi, idegen nyelvi), 3) tömegkommunikáció (újság, rádió, tévé), 4) fordítás, tolmácsolás (egyben összehasonlító stilisztika is), 5) reklám, hirdetés, plakát, 6) politika, diplomácia, nyelvpolitika, 7) kriminalisztika, kriminálpszichológia, 8) személyiség-lélektan (egyéni stílus), 9) névhasználat, névdivat, továbbá vendéglők, presszók, cégek elnevezései, 10) számítógép, számítógépes nyelvészet, elektronikus levelezés; és még sok más, valamint elvileg még sok új lehetőség.

Néhány évtizede nagymértékben tágítja körét, fokozza intenzitását a stilisztikának a szövegtannal való összefonódása, amiről az egyre inkább terjedő szövegstilisztika műszo is jól tájékoztat, amelynek – mint látni fogjuk – alkalmazott stilisztikai vonatkozásai is vannak.

Ezen belül különös jelentősége van a szövegpragmatikának a maga sok és sokféle kérdéskörével mind a szövegalkotás, mind pedig a szövegbefogadás szférájában, például: a stilisztika szempontjait is érvényesítő fogalmazás (fogalmazás-tanítás) mint szövegalkotás (Dillon 1981) vagy a stilisztika jellege és funkciója a szövegbefogadásban, szövegfeldolgozásban, szemiotikai textológiai felfogásban a szövegfeldolgozás tárgya elsősorban az interpretáció (Vass 1990, 91, 107), ezzel összefüggően a stilisztika a textológiai interpretáció eredményeire épülő, értelmező és értékelő jellegű társtudománya a szövegtannak (Petőfi 1996b, 12–15), ami így az iskolai oktatás számára is elfogadható kiindulópont.

Mind a szövegalkotás, mind pedig a szövegbefogadás területén jelentős eredményeket mutat fel – az interdiszciplináris jelleget is hangsúlyozó műszóval megnevezett – szövegpszichológia, amelynek tárgykörébe tartoznak többek között a megismerési folyamatok, továbbá a szövegrögzítés, a szöveg reprodukálása, a tartalom tömörítése (lásd pl. Crothers 1972; Dijk és Kintsch 1978; Rickheit 1981; Tolcsvai 1996, 122).

Mindennek nyilvánvaló stilisztikai vetületei is vannak, és így szorosan összefügg az alkalmazott stilisztika egyik jelentős területével, a minket közelebbről érdeklő anyanyelvi oktatással, amihez hozzátársíthatjuk – többek között a tankönyvekhez is kötődően – a szövegfeldolgozás és szövegelsajátítás kérdéseit tanulmányozó tanuláspszichológiát, valamint az anyanyelvi tantárgypedagógiát, sőt a vizsgáztatási eljárások szövegstilisztikai vonatkozásait is (lásd pl. Rieser 1977; Groeben 1978; Szathmári és Várkonyi 1979).

Legalább ennyire fontos a stilisztikának a kommunikációelmélettel való összefonódása, ami nagymértékben kitágítja a stilisztika alkalmazási körét. Mindehhez alap elsősorban az, hogy a kommunikációs folyamatot alkotó tényezőkhöz több-kevesebb stiláris funkciót társítanak. Ezek közül a legfontosabb az, hogy a feladóra (beszélőre, íróra) az érzelmi magatartását jelző expresszív vagy emfatikus, emotív funkció jellemző (Jakobson 1969, 221–224). És arról is tudunk, hogy van olyan kommunikációs modell is, amelyben külön, önálló tényező a közlés formája, a közlés esztétikai és stilisztikai minősége (Dell Hymes 1962).

Ezzel függ össze az is, hogy az üzenet szövegében szereplő sajátos funkciójú szavak (kulcsszavak) egy rejtett, másodlagos információt alkotnak, olyant, amelyet a szövegalkotó sohasem fogalmazott meg, és amely nemcsak egy tartalom jelölője, hanem az író stílusáról is elárul valamit.

A fentiekben a stilisztika eddigi alkalmazásait, továbbá az újabb interdiszciplináris kapcsolataiból (szövegtan, kommunikációelmélet) fakadó kezdeményezéseket, eredményeket vettük számba. Ebben a sokféleségben a stilisztika különböző funkciói,

sajátosságai jelentik az alkalmazás lehetőségeit: értékelés és minősítés, értelmezés (leírás, magyarázat, indokolás, érvelés) és ennek alapján elkülönítés (megkülönböztetés), valamint a hatásosság és a szabatoság ténye, igénye és megvalósíthatósága.

És még egy befejező megjegyzés. Mindaz, amit eddig tárgyaltunk, a stílusnak, a szövegnek verbális, nyelvi jellegéből adódik. Lehetséges persze – szemiotikai alapon – a kör kitágítása a nem nyelvi formák idevonásával. Ez kétségtelenül növeli a stilisztika alkalmazási lehetőségeit, például: a film vagy a gesztuskommunikáció vagy a tánc stilisztikája. Mindezek vizsgálatáról azonban itt le kell mondanunk.

3. Az eddigiek során az alkalmazás területeit vettük számba. Emellett külön kell beszélnünk az alkalmazás különböző összefüggéseiről. Köztük nyilván sok az átfedés, a kereszteződés.

3. 1. Kezdjük azzal, hogy az alkalmazás függőséget jelent, az alkalmazó diszciplína rászorul arra a tudományra, amelyikből elveket, módszereket vesz át. Enélkül nem tudna eleget tenni annak, ami feladatkörének része. Így például az új nyelvművelés nem lehet meg a stilisztikai szempont alkalmazása nélkül kritikus, vitatott kérdések eldöntésében.

3. 2. Az alkalmazás kölcsönösséget is jelenthet. Itt a legnyilvánvalóbb eset az, hogy az alkalmazó tudomány a maga gyakorlatában igazolja az átvett elvek, módszerek helyességét, produktivitását (megjegyzendő persze, hogy erre más lehetőségek is vannak). Ilyen szerepe van a stilisztikának és ezen belül az alkalmazott stilisztikának a szövegtannal való összefüggésében.

De legalább ennyire fontos az is, hogy ebben a viszonyban két tudomány kölcsönösen egészíti ki egymást, azaz az alkalmazó egyben alkalmazott is. Jó példa erre a stilisztika és a kommunikációelmélet kapcsolata. Fentebb azt tárgyaltuk, hogy mit vesz át a kommunikációelmélet a stilisztikától. De megvan ennek a fordítottja is. A stilisztika is sok mindent hasznosít a kommunikációelmélet eredményeiből. Ennek lényege az, hogy minden nyelvi megnyilatkozás, így az irodalmi mű is kommunikáció, mindezek stílusa üzenet, része az üzenet közlésformájának, sőt Jakobson szerint (1969: 221) maga az üzenet a nyelv poétikai funkciója.

Hangsúlyoznunk kell tehát, hogy a stílus üzenet (Fónagy 1963), továbbá, hogy a nyelv poétikai funkciója „a közleményre mint olyanra való ’beállás’, koncentráció a közleményre magáért a közleményért” (Jakobson 1969, 221), ami mégsem „üzenethajszolás”, miként Wellek (1960, 415) véli, hanem – ahogy Jakobson érveléseiből kitetszik – arra kell gondolnunk, hogy az irodalmi üzenet a maga célzatos stilizációjával és feltűnő, vagy rejtett, de mindenképpen áthatóan poétizált jellegével felhívja magára a figyelmet, önmagára visszautal, és emiatt különös figyelemben részesül.

Ebbe a kérdéskörbe tartozik még az is, hogy a stílus konnotáció, mindenekelőtt azért, mert a konnotáció révén fokozódik az üzenet, a közlemény stílusának a kifejezőereje, anélkül, hogy a szavak száma szaporodnék, hisz nem a jelek száma növekszik, hanem a jelek jelentése és funkciója többszöröződik meg (lásd pl. Chatman 1971, 153; Kanyó 1990, 209-227). És megemlíthetjük még azt is, hogy egy ugyancsak idetartozó vélemény szerint a stílus a kód variálható jegyeiből fakad (Osgood 1960).

3. 3. És van még egy harmadik lehetőség, valami olyasmi, mint amit Sebeok (1996) a szemiotikáról állít, és ez a metaforikus értelemben vett *híd*. Ilyen szerepe van a stilisztikának is, és ez szerintem az alkalmazott stilisztika tárgy- és feladatkörébe tartozik.

Elsősorban arra gondolok, hogy a stilisztika összekötőkapocs a nyelvtudomány és az irodalomtudomány között és ezen belül stílustörténetként a nyelvtörténet és az irodalomtörténet között. Ehhez hasonló szerepe lehet az összehasonlító irodalomtudományban (összehasonlító irodalomtörténetben), ahol ugyanis a stílus, mint szilárd, világos forma, ami éppen ezért a többi alkotóelemnél könnyebben tanulmányozható, így az összehasonlításban produktív támpont, jó mérce, az összehasonlítás egyik legjobb eszköze.

Végül, de nem utolsósorban az előbb említett ok miatt a stílus összekötő kapocs az irodalmi alkotás különböző természetű alkotóelemei, szintjei között, mint amilyen például a tartalmi, a grammatikai, grafológiai vagy a kompozíciós szint.

Ennek analógiájára az íróegyén, egy-egy műfaj, irányzat, korszak (korkép) alkotóelemeit más lehető eszközök mellett a stílus is összekapcsolja, például az író egyéniségét, lelkületét költői világképével vagy egy korszak szellemi világát, életérzéseit a jellegzetes, az uralkodó témavilágával. Ezt a szerepét néhány szakember eltúlozza (pl. Staiger 1955; Kayser 1959; Wehrli 1960; Vinogradov 1963; cáfolatukat lásd pl. Todorov 1971), de ez még így is jelez valamit a stílus híd szerepéről. Az említettek véleménye szerint a stílus az irodalmi alkotás összetartó ereje, egységét, harmóniáját biztosító tényezője.

A fentiekben értelmezett stílust tanulmányozó stilisztika valóban kapcsolatot teremtő diszciplína, és ebben a jellegében alkalmazott tudomány.

3. 4. Befejező megjegyzésként még annyit, hogy az alkalmazás fentebb tárgyalt különböző összefüggéseire még az is jellemző, hogy sok bennük az analógia, és hogy erőteljes interdiszciplinaritást is feltételezhetünk.

4. A stilisztika sok és sokféle alkalmazási lehetőségei közül itt most csak egyet, az anyanyelvi oktatásban játszott szerepét próbálom közelebbről megvilágítani, egészen pontosan arról szeretnék vitát kezdeményezni, hogy mit is jelent, hogyan is lehetséges a stilisztika oktatása az általános iskolában és a középiskolában. Azért ezt emelem ki, mert a pécsi alkalmazott nyelvészeti doktori program fő témakörébe ez is beletartozik.

Mindennek megvilágításában az összehasonlítás szándékával érdemes a múlt egy mozzanatát is feleleveníteni. Különben a megvilágítás fő szempontja az anyanyelvi oktatás korszerűsítése (az első és ma is ható kezdeményezésről lásd Szépe 1976). Ehhez igazodva, a javítás szándékával szeretnék néhány lehetőséget jelezni. Hangsúlyozom, hogy nem tényeket, tankönyvi kísérleteket, kezdeményezéseket tárgyalok, hanem az ilyen tényekből kiindulva néhány javaslat jellegű és szándékú lehetőséget szeretnék felsorolni.

Talán a korszerűsítés igényéhez, tendenciájához való igazodás biztosíthatja azt, hogy az alkalmazás ne leszűkítő, hanem tágító legyen, és hogy ez a stilisztika és a stilisztikai jelenségek különböző oldalait és megközelítéseit szükségszerűen egybefogja. A korszerűsítés mellett a szemlélet tágítását jelentheti annak figyelembevétele, hogy milyen tanulságokkal szolgálhat az alkalmazott nyelvészettel összefüggő gondolatrendszer ma, amikor a nyelvészet és stilisztika között – elsősorban a szövegtannal való összefonódása következtében – a korábbinál intenzívebb, élénkebb kapcsolatok alakultak ki, és amikor az interdiszciplinaritás egyre inkább erősödik.

4. 1. A stilisztika tanításának szép múltja van a magyar közoktatás történetében. Hosszú időn át volt forgalomban egy ma már úgy-ahogy elfeledett könyv, Zlinszky Aladár tankönyve: *Stilisztika és verstan. A magyar stílus mintái és törvényei. A középiskolák IV. osztálya számára.* Budapest, 1914.

Ahogy az alcíméből is kiderül, Zlinszky alapján véve normatív stilisztikát írt. Szerinte ugyanis a stílusnak vannak olyan sajátosságai, amelyeket mindegyik írásműtől meg kell követelni, ilyen mindenekelőtt a stílus helyessége: a szabatoság, nyelvtisztaság, jóhangzás. Ami ezeknek ellentéte, az hiba. E mellett vannak művészi követelmények, amelyeket jórészt a szépirodalmi alkotásokban találunk: szemléletesség, hangulatosság, fordulatosság, változatosság, jellemzetesség (a stílus jellemző volta) és eredetiség.

Ilyen tartalmú stilisztika ma szokatlan. Hogy elfogadható, vagy nem, az vitatható. De nem is ezzel volt a nagy baj, hanem azzal, hogy az 1930-as években megszüntették a stilisztika oktatását, csak egy valamilyen gyakorlat maradt meg stilisztikaként ugyancsak a IV. osztályban: stílusesszék (pl. metafora, megszemélyesítés, hasonlat) felfedése, kiemelése, megnevezése és értelmezése a Toldi szövegében. De mert ilyen stílusesszék nem tanítottak – a magam akkori tapasztalatából tudom – a tanuló nem tudta őket felismerni.

Különbözik a normatív stilisztika ma sem egészen ismeretlen. Cassirer (1975) a stilisztika öt ágát különíti el. Ezek közül az első az előírási stilisztika: mit, mikor és hogyan kell mondani?

Ennyi tanulságként a stilisztika oktatásának a múltjából. És most következzen a jelen.

4. 2. A kiindulópont a stilisztika tárgykörének, ágainak a számbavétele. Ez lehetne például az, amit az utóbbi években fejlesztettem ki, és aminek megkülönböztető sajátossága az, hogy szövegszintekhez kötődik (Szabó 1988, 53–54; 78–156):

1) a szövegalkotó elemek szintje, nyelvi elemek (hangok, szavak, szókapcsolatok, mondat szerkezetek) stiláris értékének, funkciójának megállapítása – ez a stilisztikai minősítés;

2) a szöveg szintje, egyedi szövegek (pl. egy újságcikk, egy szépirodalmi alkotás) stílusának a vizsgálata – ez a stilisztikai elemzés;

3) a szöveg feletti szint, a stílustípusok (pl. tudományos, hivatalos, szépírói és ezen belül egyéni, műfaji, irányzati stílus) osztályozása, leírása, jellemzése – ez a stílustipológia.

A nyelv- és irodalomtudomány két nagy módszertani lehetőségének megfelelően mindhárom ágon egyaránt lehetséges a szinkronia és a diakronia. A három ág diakronikus változatai körül az oktatásban a harmadiknak van különösebb jelentősége, és ez a stílustörténet.

Ezek után tevődik fel a nagy kérdés, hogy ezek közül mit és hol és hogyan lehet tanítani. És persze az is, hogy mi az összefüggésük a szöveggel és a kommunikációval.

4. 2. 1. Az első ág tárgykörébe a stiláris értékű nyelvi elemek tartoznak: értékük megállapítása a stilisztikai minősítés. Talán az lenne a legjobb, ha a nyelvi rendszert bemutató fejezetek (tehát a hangtan, szótan, mondat, szöveg) végén lehetne számba venni az egyik vagy a másik fejezetbe tartozó nyelvi elemek stiláris funkcióját. Így viszont a képek (metafora, hasonlat) tárgyalása több fejezet között oszlanék meg, ezért jó lenne egy képtan című köztes fejezetet bevezetni.

A stiláris értékű nyelvi elemek két kategória formájában foghatók fel: 1) a stiláris értékű nyelvi elemek *stílusesszék* (pl. egy stiláris értékű képzett szó, Kosztolányinál *szünes-szüntelen*) és 2) a stiláris értékű nyelvi elemek *alakzatok* (pl. ilyen az epentézis,

morfológiai alakzat, Petőfinél „Lantom neked *elzengendi*: mi van meg”; lásd erről részletesen Víg 1981). Mindkét kategória-lehetőség jó és elfogadható. De a kettőt nem szabad, nem lehet összekeverni (ami – sajnos – nagyon sok tankönyvben előfordul). E tekintetben nagyon következetesnek kell lennünk. Persze vannak azonos elnevezésű stílusesszók és alakzatok, mint amilyen például a metafora, metonímia, szinekdoché, aszindeton (kötőszóelhagyás), oxymoron (pl. ellentét a jelző és a jelzett szó között). Különben magam stílusesszók-párti vagyok.

Ha van külön stilisztikai fejezet, annak tárgya lehetne: 1) A szóban forgó fejezetek végén bemutatott stilisztikai minősítések egyfajta összegezése. 2) Avagy a fentebbiektől eltérően a nyelvi elemek stíláriis funkcióinak a bemutatása. Ez esetben ez nem az egyes fejezetek végén lenne, mint fentebb említettük, hanem itt ebben a fejezetben. Természetesen itt is ragaszkodni kellene a szokásos sorrendhez: hangtani, szótani, képtani, mondattani jelenségek. És 3) megjegyzések a stílusról, a szép és hatásos stílusról.

Ha van külön stilisztikai fejezet, azt mindenképpen meg kell előznie a szövegtannak. Nem lehetséges tehát ez a sorrend: stilisztika, szövegtan.

Ez még egy idetartozó kérdés. Ha van szövegtani fejezet, mit kellene itt stilisztikumként tárgyalni. Szerintem a szövegszintű stílusesszók, illetőleg alakzatok kerülnének ide, mint amilyenek például a közlésformák (többek között a szabad indirekt stílus), a nominális stílus, a belső monológ vagy az önmegszólító verstípus féldialógusai és kérdező szerkezete, de ugyanúgy a párhuzam vagy az ellentét is, ha a mondatnál nagyobb egységeket fognak át.

4. 2. 2. A stilisztikai elemzés egy-egy szöveg (pl. egy tudományos értekezés, egy társalgás vagy egy irodalmi alkotás) stílusának a vizsgálata. Az általános iskolában ez része lehetne az irodalmi olvasásnak, a középiskolában pedig a műelemzésnek, az irodalmi mű komplex elemzésének (lásd erről részletesebben Szabó 1988, 93–132; 1995). Mindkét lehetőségében a stilisztikai elemzés megfelel a Petőfitől (1996b, 12–15) megállapított jellegnek: értelmezés és értékelés.

4. 2. 3. A harmadik ág a stílustípusok (pl. hivatalos, tudományos, társalgási stílus) bemutatása (lásd erről Szabó 1988, 133–154). Elsősorban emiatt lenne szükség egy külön stilisztikai fejezetre, amit aztán ki lehetne egészíteni – mint fentebb már szóba került – a stílusról, a jó és szép stílusról szóló megjegyzésekkel, és ide lehetne vonni bizonyos retorikai ismereteket, főleg az elokúciót, továbbá a meggyőzés és érvelés eszközeit, eljárásait, valamint a szerkesztés elveit és szempontjait.

És ehhez az ághoz tartozik a stílustörténet is, a stílusirányzatok oktatása (egy új stílustörténet-elméletéről lásd Szabó 1996). Eszményi lenne egy külön fejezetben való tanítása, de ez aligha valósítható meg. Jól beleilleszthető viszont a középiskolai irodalomtörténetbe. Talán az egyes keret-fejezetekben lehetne elhelyezni a művelődéstörténeti háttér felvázolása és a művészettörténeti irányzatok mellé. Az irodalomtörténet és a stílustörténet egybekapcsolása megfelelne a még ma sem eléggé érvényesülő monista elvnek, amely szerint a költői világképet és a stílusformát egy egységben kell felfogni (Szegedy-Maszák 1980, 9–21), és ez különbözik a kettőt külön felfogó, vizsgálgó korábbi dualista elvtől.

4. 2. 4. A stilisztika oktatását és mellette a nyelvtan tanítását is át kell hatnia – jórészt a szövegtan közvetítésével – a kommunikációnak, azaz mindenben a kiindulópont, az alap, a keret, a megvilágítás eszköze a kommunikáció, hisz végül is minden nyelvi megnyilatkozás, az irodalmi mű is kommunikáció.

És ez így életközelpbe tudná hozni, társadalmisággal tudná telíteni az olykor túlonúl elvont, kihasználatlan fejtegetéseket, állításokat.

5. Az elmondottak összegezéseként megállapíthatjuk, hogy az alkalmazott stilsztika gazdag tartalmú és gyors fejlődésben levő diszciplína. Többektől eltérő véleményünk szerint nemcsak gyakorlati diszciplína, hanem – mint láthattuk – elméleti irányultsága is van.

Állíthatjuk továbbá azt is, hogy az elmondottakat tovább lehetne részletezni és bővíteni, és egyik-másik alkalmazási területét újabb szempontok alapján megvilágítani. Így például a stilsztika oktatását a korszerűsítési tendenciákhoz kötöttük, ami itt elsősorban szövegtani megalapozást jelent. De a korszerűsítés szférájába más is beletartozik, olyasmi is, amiről alig esik szó. Arra gondolok, hogy a stilsztika oktatása az esztétikai nevelés ügyét is szolgálhatja. Van tehát továbbfejlesztési lehetőség. És így talán eljutunk addig, hogy kialakul majd az alkalmazott stilsztika fogalmának egy általánosan elfogadható értelmezése.

IRODALOM

- Cassirer, Peter (1975). On the Place of Stylistics. In: Håkan Ringbom és társai (szerk.): *Style and Text. Studies Presented to Nils Erik Enkvist*. Skriptor AB, Stockholm, pp. 27–48.
- Chatman, Seymour (1971). Discussion of Ullmann's Paper. In: Seymour Chatman (szerk.): *Literary Style: A symposium*. Oxford University Press. London és New York, pp. 153–155.
- Crothers, Edward (1972). Memory Structure and the Recall of Discourse. In: Roy O. Freedle és John B. Carroll (szerk.): *Language Comprehension and the Acquisition of Knowledge*, Winston/Wiley, Washington, DC.
- Dijk, Teun A. és Walter Kintsch (1978). Cognitive Psychology and Discourse: Recalling and Summarizing Stories. In: Wolfgang U. Dressler (szerk.): *Current Trends in Textlinguistics*. Walter de Gruyter. Berlin – New York, pp. 61–80.
- Dillon, George L. (1981). *Constructing Texts – Elements of a Theory of Composition and Style*. Indiana University Press. Bloomington.
- Fónagy Iván (1963). A stílus hírértéke. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*, vol. 1, pp. 91–123.
- Groeben, Norbert (1978). *Die Verständlichkeit von Unterrichtstexten*. Aschendorf. Münster.
- Hymes, Dell H. (1962). The Ethnography of Speaking. In: Joshua A. Fishman (szerk.): *Readings in the Sociology of Language*. Mouton. The Hague, pp. 99–138.
- Jakobson, Roman (1969). *Hang – Jel – Vers*. Gondolat. Budapest.
- Kanyó Zoltán (1990). *Stílus és konnotáció. Szemiotika és irodalomtudomány. – Válogatott tanulmányok*. JATE Kiadó Szeged, pp. 209–227.
- Kayser, Wolfgang (1959). *Das sprachliche Kunstwerk*. Bern.
- Osgood, Charles E. (1960). Some Effects of Motivation on Style of Encoding. In: Thomas A. Sebeok (szerk.). *Style in Language*. The M. I. T. Press. Cambridge, Massachusetts, pp. 293–306.
- Petőfi S. János (1996a). Néhány szó a magyar nyelvű verbális szövegek általános és alkalmazott szemiotikai textológijáról. In: Terts István (szerk.): *Nyelv, nyelvész, társadalom* Janus Pannonius Tudományegyetem PŠZM Programiroda. Pécs. II. köt., pp. 209–219.
- Petőfi S. János (1966b). A magyar nyelvű (verbális) szövegek szemiotikai szövegtana diszciplináris keretének néhány aspektusa. In: Petőfi S. János, Békési Imre, Vass László (szerk.): *Szemiotikai szövegtan 9*. JGyTF Kiadó, Szeged, pp. 11–18.
- Rickheit, Gert (1981). Textprobleme aus sprachpsychologischer Sicht. In: Petőfi S. János (szerk.): *Text vs Sentence Continuel*. Buske Verlag, Hamburg, pp. 181–190.

- Rieser, Hans (1977). *Textgrammatik, Schulbuchanalyse, Lexikon*. Hamburg.
- Sebeok, Thomas A. (1996). A szemiotika és a biológiai tudományok. In: Terts István (szerk.): *Nyelv, nyelvész, társadalom*. Janus Pannonius Tudományegyetem PSzM Programiroda, Pécs. II, pp. 240–245.
- Staiger, Emil (1955). *Die Kunst der Interpretation*. Zürich.
- Szabó Zoltán (1988). *Szövegnyelvészet és stilisztika*. Tankönyvkiadó Budapest.
- Uő. (1995). A stilisztikai elemzés egy szövegméleti modellje. In: Petőfi S. János, Békési Imre, Vass László (szerk.): *Szemiotikai szövegtan 8*. JGyTF Kiadó. Szeged, pp. 145–152.
- Uő. (1996). Lehető változás-magyarázatok a stílustörténetben (Egy textológiai stílustörténet-elmélet nagy és nyitott kérdése). In: Petőfi S. János, Békési Imre, Vass László (szerk.): *Szemiotikai szövegtan 9*. JGyTF Kiadó Szeged, pp. 224–248.
- Szathmári István és Várkonyi Imre (szerk.) (1979). *A szövegtan a kutatásban és az oktatásban*. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest.
- Szépe György (szerk.) (1976). *Az anyanyelvi oktatás korszerűsítéséért*. Tankönyvkiadó Budapest.
- Todorov, Tzvetan (1971). The Place of Style in the Structure of the Text. In: Seymour Chatman (szerk.): *Literary Style: A Symposium*. Oxford University Press. London és New York, pp. 19–46.
- Tolcsvai Nagy Gábor (1996). *A magyar nyelv stilisztikája*. Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest.
- Vass László (1990). Terminológiai szótár (a szemiotikai szövegtan tanulmányozásához). In: Petőfi S. János, Békési Imre (szerk.): *Szemiotikai szövegtan 1*. Szeged, pp. 85–112.
- Vígh Árpád (1981). *Retorika és történelem*. Gondolat Budapest.
- Vinogradov, Viktor (1963). *Штилистика. Теорияпоэтическойречи*. Поэтика, Москва.
- Wehrli, Max (1960). *Általános irodalomtudomány*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Wellek, René (1960). Closing Statement. In: Thomas A. Sebeok (szerk.): *Style in Language*. The M. I. T. Press, Cambridge. Massachusetts, pp. 408–419.

EGYETEMI KÖNYVTÁR

SZABÓ ZOLTÁN

A MAGYAR SZÉPIRÓI STÍLUS TÖRTÉNETÉNEK FŐ IRÁNYAI

A szerző a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelv és Kultúra Tanszékének nyugalmazott egyetemi tanára. Könyvének tárgya a magyar szépirói stílus története a gótikától a posztmodernig.

A mű legfőbb erénye, hogy rávilágít a stílustörténet tudományközi kapcsolataira, retorikai, poétikai, hermeneutikai, irodalom-, művelődés- és művészettörténeti összefüggéseire. A könyv nyelvezete –tudományosságát meghazudtoló módon – közérthető, ezért a szakemberek és a főiskolai hallgatók mellett szélesebb olvasóközönségre számíthat, beleértve a középiskolásokat, a tudásukat felfrissíteni vágyó tanárokat és az érdeklődő nagyközönséget is.

264 old, 1700 Ft.

Az Alkalmazott Nyelvészeti Sorozat hamarosan megjelenő következő kötete:

SZÉPE GYÖRGY – DERÉNYI ANDRÁS (SZERK.)

NYELV, HATALOM, EGYENLŐSÉG

Nyelvpolitikai írások

CORVINA